

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 31/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Eerikki Nurmi, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallitusneuvos Joni Hiitola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Riitta Vanhatalo, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
- yksikön johtaja Kirsi Hiltunen, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- pääjohtaja Tiina Merisalo, Museovirasto
- kouluneuvos Petri Heikkilä, Opetushallitus
- taiteen tukemisen päällikkö Henri Terho, Taiteen edistämiskeskus
- pääsihteeri Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- viestintä- ja yhteiskuntasuhdepäällikkö Hanna-Reetta Schreck, Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- viestintäpäällikkö Hanna Hannus, Suomen Taiteilijaseura ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Helsingin yliopisto
- Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus
- Kansallisarkisto
- Kotimaisten kielten keskus
- Opintotuen muutoksenhakulautakunta
- Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri
- Saavutettavuuskirjasto Celia
- Suomen Akatemia
- Suomenlinnan hoitokunta
- Varastokirjasto
- Ylioppilastutkintolautakunta
- Suomen Kuntaliitto
- Erilaisten oppijoiden liitto ry

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

- Esittävän taiteen vapaat yhteisöt ry
- Finlands svenska författareförening rf
- Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- Näyttelijäliitto ry
- Sivistysala ry
- Suomen kirjastoseura ry
- Suomen Säveltäjät ry
- Suomen Teatterit ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista, laki Opetushallituksesta, laki Kansallisarkistosta, laki Museovirastosta, laki Taide- ja kulttuurivirastosta ja laki Saavutettavuuskirjasto Celia palveluista sekä muutettavaksi Suomen Akatemian annettua lakia.

Esityksen tarkoituksena on toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjaukset opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvan virastorakenteen selkiyttämiseksi ja päällekkäisen hallinnon keventämisestä Sivistyshallinto 2030 -loppuraportin suuntaisesti. Tavoitteena on selkeyttää ja yhtenäistää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastorakennetta toiminnallisesti ja taloudellisesti tarkoituksenmukaisemmaksi kokonaisuudeksi siten, että virastoja on helpompi ohjata, ne ovat toiminnallisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa.

Esityksessä ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan 10 nykyisestä virastosta muodostettaisiin viiden viraston kokonaisuus. Opetushallitus ja sen erillisyyksiköt Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus sekä Kotimaisten kielten keskus yhdistyisivät kasvatukseen, koulutukseen ja kieleen liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Museovirasto ja Suomenlinnan hoitokunta yhdistyisivät kulttuuriperintöön liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Kansallisarkisto, Saavutettavuuskirjasto Celia ja Varastokirjasto yhdistyisivät arkisto- ja kirjastotoimintaan liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä tehtäviä hoitaisi uusi virasto, johon sisältyisivät nykyisten Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toiminnot. Suomen Akatemia vastaisi jatkossakin tieteen edistämisestä omana virastonaan.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on toteuttaa hallitusohjelman kirjaukset opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluvan virastorakenteen selkiyttämiseksi ja päällekkäisen hallin-

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

non keventämisestä Sivistyshallinto 2030 -loppuraportin suuntaisesti. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista sekä erityislait kusta-kin siihen kuuluvasta virastosta. Suomen Akatemiasta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäviksi virastouudistusta koskevaan sääntelyyn liittyviä teknisluontoisia muutoksia. Kaikkien virastojen tehtävistä säädetään jatkossakin virastolakien lisäksi myös muussa lainsäädännössä.

Uudistuksen tarkoituksena on muodostaa nykyisen kymmenen viraston sijasta viisi virastoa, jotka muodostavat virastorakenteesta toiminnallisesti ja taloudellisesti nykyistä tarkoituksenmukaisemman kokonaisuuden. Arvion mukaan uudella rakenteella virastoja on helpompi ohjata, ne ovat toiminnallisesti nykyistä selkeämpiä kokonaisuuksia ja niiden toiminta on yhteiskunnallisesti vaikuttavampaa. Virastorakennemuutoksella tavoitellaan valtiovarainministeriön virastojen kehittämisestä antaman suosituksen (VN/11537/2021, jälj. virastosuositus) mukaisesti sitä, että uusien virastojen rakentamisessa painottuu tehtävien laadukas, asiakaslähtöinen ja tuloksel- linen hoitaminen sekä toiminnalliset ja taloudelliset tarpeet.

Esityksen mukaan sivistyshallinnon virastoja ovat jatkossa

- Opetushallitus, johon yhdistetään Kotimaisten kielten keskus
- Kansallisarkisto, johon yhdistetään Varastokirjasto ja Saavutettavuuskirjasto Celia
- Museovirasto, johon yhdistetään Suomenlinnan hoitokunta
- Taide- ja kulttuurivirasto, joka on Taiteen edistämiskeskuksesta ja Kansallisesta audiovi-
suaalisesta instituutista muodostettava uusi virasto
- Suomen Akatemia, joka jatkaa toimintaansa omana virastonaan.

Opintotuen muutoksenhakulautakunta on ollut Suomen pienimpiä virastoja. Tämä on saadun asiantuntijalausunnon mukaan aiheuttanut monenlaisia haasteita sekä viraston toiminnan kannal- ta että valtiontalouden näkökulmasta. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan siirtämisestä so- siaali- ja terveysministeriön alaisena toimivan sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakun- nan yhteyteen valmistellaan erillinen hallituksen esitys sosiaali- ja terveysministeriössä, joten va- liokunta ei ota tässä vaiheessa kantaa lautakuntaa koskevaan uudistukseen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivi- tysvaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituk- sen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Uudistuksella selkeytetään sivistyshallinnon virastorakennetta nykyiset tehtävät pääosin säi- lyttämällä

Hallituksen esityksen tarkoituksena on uudistaa sivistyshallinnon virastorakennetta siten, että esi- tyksen mukaiset virastot jatkavat nykyisille virastoille kuuluvien tehtävien hoitamista. Virastora- kenteen uudistuksella ei siten muuteta nykyisten virastojen tehtäviä. Ehdotettu sääntely virasto- jen tehtävistä ei ole kaikilta osin yhtä yksityiskohtaista kuin se on nyt voimassa olevassa lainsää- dännössä, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö lainsäädännössä erikseen mainitsemattomia tehtäviä voitaisi ja tarvitsisi enää hoitaa. Tällaisia tehtäviä ovat esimerkiksi Taide- ja kulttuurivi- raston taiteen ja kulttuurin kansainvälinen edistäminen ja osallistuminen taiteilijoiden toimeentu- loedellytysten edistämiseen. Vaikka näitä tehtäviä ei nykyisestä poiketen mainita nimenomaises-

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

ti ehdotetussa lainsäädännössä, niitä hoidetaan jatkossakin osana Taide- ja kulttuuriviraston toimintaa.

Asiantuntijalausunnoissa on kannatettu yleisesti ehdotetun uudistuksen tavoitteita ja tuotu esille pääasiassa myönteisiä näkemyksiä uudesta virastorakenteesta. Joidenkin asiantuntijalausuntojen mukaan uudistuksen toteuttamistapa ei ole kaikilta osin tarkoituksenmukainen. Esimerkiksi Taiteen edistämiskeskus ja Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, jotka ehdotuksen mukaan yhdistyvät uuteen Taide- ja kulttuurivirastoon, katsovat, että niiden tehtävissä ei ole päällekkäisyyksiä eikä yhdistämisellä siten saavuteta välittömiä kustannussäästöjä. Taiteen edistämiskeskuksen lausunnossa on esitetty, että jatkossa tulisi selvittää mahdollisuudet Taide- ja kulttuuriviraston ja Suomen Akatemian yhdistämiseksi, viitaten muun muassa siihen, että virastot ovat perustehtävältään toistensa kaltaisia.

Saatuun selvitykseen viitaten valiokunta toteaa, että hankkeen valmistelun aikana on ollut esillä useita vaihtoehtoisia tapoja virastokokonaisuuden muodostamiseksi. Hallituksen esityksessä ehdotetun virastorakenteen tavoitteena on muodostaa toiminnallisesti ja taloudellisesti tasapainoinen ratkaisu, jossa sivistyshallinnon kokonaisuus on selkeä, virastojen koko on riittävän suuri ja synergisiä tehtäviä hoitavien virastojen toiminnot yhdistyvät luontevasti. Valiokunta pitää hallituksen esityksessä ehdotettua virastorakennetta kannatettavana.

Asiantuntijalausunnossa esitetyn näkemyksen mukaan Taide- ja kulttuurivirastoa ja Suomen Akatemiaa koskevien lainsäädäntöjen tulisi vastata enemmän toisiaan. Lausunnoissa on kiinnitetty huomiota siihen, että Suomen Akatemiaa koskeva laki on huomattavasti yksityiskohtaisempi Taide- ja kulttuurivirastoa koskevaan lakiesitykseen verrattuna. Valiokunnan näkemyksen mukaan Suomen Akatemiaa koskeva lainsäädäntö ei ole olennaisesti yksityiskohtaisempi ehdotettuun lakiin verrattuna, mitä ilmentää esimerkiksi se, että toisin kuin Taide- ja kulttuurivirastoa koskevassa lakiesityksessä Suomen Akatemiaa koskevassa lainsäädännössä ei säädetä rahoituksen myöntämiseen liittyvästä vertaisarvioinnista, jota on kuitenkin vakiintuneesti toteutettu. Muutoin taide- ja kulttuurineuvostoa koskeva ehdotettu sääntely vastaa yksityiskohtaisuudeltaan pitkälti Suomen Akatemian yhteydessä toimivia toimielimiä koskevaa sääntelyä.

Virastorakenneuudistuksen tavoitteena on parantaa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastojen pääluokkaan sisältyvien toimintamenojen käytön tehokkuutta siten, että päätetyt valtiontalouden säästöt on mahdollista toteuttaa turvaamalla virastojen edellytykset hoitaa lakisääteiset ja muut tehtävänsä. Valiokunta saamaansa selvitykseen viitaten katsoo, että vaikka uudistuksella ei ole saavutettavissa mainittavia menosäästöjä kuluvalle vaalikaudella, toimenpiteet tukevat perustoimintamenojen ja siirtomenojen vähentymisen edellyttämää uudistamistyötä. Ehdotetulla nykyistä suuremmalla virastokokonaisuudella mahdollistetaan tehostamistoimia erityisesti hallinnon, tilojen ja digitaalisten järjestelmien osalta. Pidemmällä aikavälillä uudistus mahdollistaa tuottavuushyötyjen saamisen erityisesti tehostamalla talous- ja henkilöstöhallinnon sekä muita kaikille virastoille yhteisiin tehtäviin liittyviä resursseja.

Yhteisillä toimintamalleilla ja virastojen yhteisiä palveluja kehittämällä voidaan edistää myös sivistyshallinnon toiminnan laatua ja vaikuttavuutta, lisätä läpinäkyvyyttä sekä helpottaa sivistyshallinnon toiminnan ja tuloksellisuuden arviointia ja kehittämistä kokonaisuutena.

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

Saadun selvityksen mukaan sivistyshallintoa koskevan muutoksen yhteydessä on tarkoitus uudistaa ministeriön ja virastojen välistä ohjausta. Lähtökohtana on muodostaa ohjauksesta koko sivistyshallinnolle selkeä kokonaisuus, varmistaa ohjauksen asianmukaisuus sekä huolehtia ohjausprosessin toimivuudesta niin, että sivistyshallinnon resurssit käytetään vaikuttavasti, tuottavasti ja tehokkaasti.

Opetushallituksen erillisyyksiköt

Valiokunta asiantuntijalausuntoon viitaten pitää myönteisenä, että Opetushallitusta koskevassa lakiesityksessä (7 §) on turvattu erillisyyksiköiden itsenäinen ja riippumaton asema. Kotimaisten kielten keskus on tuonut lausunnossaan esille tarpeen huolehtia siitä, että sen toimialan riittävä asiantuntemus on edustettuna Opetushallituksen johtokunnassa, koska ehdotetun lainsäädännön mukaan keskuksella ei ole enää omaa neuvottelukuntaa. Valiokunta toteaa, että mainitun asiantuntemuksen turvaaminen johtokunnassa Kotimaisten kielten keskuksen toimialaa koskevissa asioissa on tärkeää. Sen lisäksi on huomattava, että Kotimaisten kielten keskus voi harjoittaa myös omaa sidosryhmäyhteistyötä tehtäviensä ja toimintatapojensa tukemiseksi.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus ja Kansallinen koulutuksen arviointikeskus ovat todenneet, että niillä tulisi olla enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa siihen, millaisia hallinto- ja tukipalveluita Opetushallitus niille tarjoaa, ja siten hallita niihin liittyviä kustannuksiaan. Valiokunta saadun selvityksen perusteella toteaa, että niin nyt voimassa olevan Opetushallituksesta annetun lain kuin hallituksen esitykseen sisältyvän Opetushallitusta koskevan lakiehdotuksen (7 §) mukaan Opetushallitus ja erillisyyksiköt sopivat hallinto- ja tukipalveluiden toteuttamisesta. Valiokunta pitää hyvänä, että opetus- ja kulttuuriministeriö tulee seuraamaan sopimustoiminnan toimivuutta. On huomattava, että myös Kotimaisten kielten keskuksen yhdistymisellä Opetushallitukseen tulee olemaan vaikutuksia hallinto- ja tukipalveluiden kustannusten jakautumiseen.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus on tuonut lausunnossaan esille myös, että valtion talousarviossa on sille ja Ylioppilastutkintolautakunnan kanslialle kohdistettu yhteinen toimintamenomäärärahaa koskeva momentti, mistä on aiheutunut epäselvyyksiä määrärahan käytössä. Valiokunnan mielestä on perusteltua, että opetus- ja kulttuuriministeriö tulee erikseen arvioimaan sitä, voidaanko valtion talousarviossa näiden erillisyyksikköjen määrärahat eriyttää omiksi momenteikseen ja siten selkeyttää edellä todettua määrärahan käyttöön liittyvää epäselvyyttä.

Taiteen vapauden turvaaminen ja vertaisarviointi taiteen apurahoja koskevassa päätöksenteossa

Asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota Taide- ja kulttuurivirastoa koskevaan lakiesitykseen sisältyvään taiteen vapauden periaatteen turvaamiseen taiteen apurahoja koskevassa päätöksenteossa ja pidetty myönteisenä, että hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä esille nostetut huolet vertaisarvioinnin asemasta on otettu esityksen jatkovalmistelussa hyvin huomioon. Joissakin lausunnoissa on todettu, että taiteen vapauden periaate tulisi ilmetä lainsäädännössä esitettyä vahvemmin.

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

Valiokunta korostaa taiteen vapauden turvaamisen tärkeää merkitystä ja toteaa, että Taide- ja kulttuurivirastoa koskevaan lakiesitykseen on kirjattu hyvin tarkennukset taiteen vapaudesta sekä riittävän etäällä poliittisesta päätöksenteosta ja virkamiehistä tapahtuvasta päätöksenteosta (ns. käsivarren mitta -periaate). Apurahoja koskevan päätöksenteon perustuminen vertaisarviointiin sisältyy nimenomaisesti taide- ja kulttuurineuvoston tehtäviä koskevaan säännökseen (Taide- ja kulttuurivirastoa koskevan esitetyn lain 4 §).

Valiokunta pitää perusteltuina hallituksen esitykseen tehtyjä muutoksia, joita ministeriössä on tehty esitysluonnoksesta annetun lausuntopalautteen perusteella. Taide- ja kulttuurineuvoston nimittämisen toimivalta on esitetty nostettavaksi opetus- ja kulttuuriministeriöltä valtioneuvostotalle. Riittävän monipuolisen asiantuntemuksen mahdollistamiseksi neuvoston jäsenmäärää on nostettu puheenjohtajan lisäksi 8—12 jäseneseen ja enintään 7 varajäseneseen. Toimikauden kesto on lyhennetty neljästä kolmeen vuoteen ja peräkkäisten toimikausien määrä rajattu enintään kahteen. Säännökseen on myös lisätty nimenomainen maininta taiteen ja kulttuurin kannalta keskeisten tahojen kuulemisesta ennen neuvoston nimittämistä.

Eräissä valiokunnan saamissa lausunnoissa on esitetty, että laissa tulisi määritellä esitettyä täsmällisemmin, kuinka suuren osan taide- ja kulttuurineuvoston jäsenistä tulee edustaa taiteen tekemisen asiantuntemusta. Valiokunta saamaansa selvitykseen viitaten toteaa, että taide- ja kulttuurineuvoston tehtäviin kuuluu apurahojen myöntämisestä päättämisen lisäksi asiantuntijaelimenä toimiminen taide- ja kulttuuripoliittisissa asioissa. Tämän vuoksi neuvoston jäsenten tulee edustaa taide- ja kulttuuripolitiikan asiantuntemusta laaja-alaisesti eri näkökulmista. Vertaisarvioinnin kannalta keskeinen vaihe on asiantuntijapaneelien toteuttama arviointi, joka kuuluu taiteen ammattilaisille ja asiantuntijoille. Edellä todetuilla perusteilla taide- ja kulttuurineuvoston kokoonpanossa edustettavasta asiantuntemuksesta ei ole tarkoituksenmukaista säätää esitettyä yksityiskohtaisemmin.

Hallituksen esityksen mukaan tarkoituksena on koota asiantuntijapankki, josta hakukohtaisesti koottavat arviointipaneelit antavat hakemuksia koskevat asiantuntijalausuntonsa neuvostossa tapahtuvan päätöksenteon tueksi. Eräissä lausunnoissa esitetään, että kunkin taidealan keskeisimmät taiteilijajärjestöt voisivat suoraan nimetä henkilöitä asiantuntijapankkiin. Saadun selvityksen mukaan keskeisten järjestöjen ehdotuksilla tulee olemaan keskeinen merkitys asiantuntijapankkia koottaessa. Nimeäminen perustuu viime kädessä virkavastuulla tapahtuvaan valmisteluun, jonka yhteydessä kokoonpanoa tarkastellaan myös kokonaisuutena ottaen huomioon esimerkiksi moninaisuuteen, tasa-arvoon ja alueellisuuteen liittyvät näkökohdat.

Muita huomioita Taide- ja kulttuurivirastoa koskevasta lakiesityksestä

Valiokunta yhtyy asiantuntijalausunnoissa esille nostettuun huomioon taiteen ja kulttuurin alueellisen saatavuuden ja saavutettavuuden tärkeydestä ja pitää hyvänä sitä, että taiteen alueellinen edistäminen sisältyy Taide- ja kulttuuriviraston lakisäätöisiin tehtäviin valtakunnallisen edistämistehtävän rinnalla. Alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta on perusteltua, että alueelliset näkökohdat otetaan jatkossakin huomioon avustusten ja apurahojen myöntämisessä.

Asiantuntijalausunnossa on huomautettu siitä, että nykyisten toimikuntien toimikautta koskevan siirtymäsäännöksen (7 §:n 12 mom.) perustelut ovat osin ristiriitaisia. Saadun selvityksen mu-

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

kaan sen lisäksi, että nykyiset toimikunnat saattavat loppuun vuoden 2026 talousarvion määrärahoista alkuvuoden aikana myönnettävien avustusten ja apurahojen käsittelyn, ne huolehtivat toimikautensa loppuun 30.6.2026 saakka myös keväällä 2026 haettavia, vuoden 2027 talousarvion määrärahoista myönnettäviä uusia valtion taiteilija-apurahoja koskevista asioista.

Voimaantulosäännöksen perusteluihin on jäänyt virheellinen vuosiluku, kun siinä todetaan, että muussa laissa olevalla viittauksella taideneuvostoon, valtion taidetoimikuntaan tai alueelliseen taidetoimikuntaan tarkoitetaan taide- ja kulttuurineuvostoa 1.7.2027 alkaen, kun sen pitäisi olla 1.7.2026 alkaen. Säännöstekstissä vuosiluku on kirjoitettu oikein.

Museovirastoa ja Suomenlinnan maailmanperintökohteen hoitamista koskeva sääntely

Suomenlinnan hoitokunta on esittänyt lausunnossaan huolia uudistuksen vaikutuksesta Suomenlinnan maailmanperintöstatukseen. Suomenlinnan yleismaailmallisen erityisarvon kuvauksessa on todettu, että hoitokunnan kustannukset katetaan valtion budjettivaroilla ja vuokratuloilla. Hoitokunta katsoo, että tulevan virastokokonaisuuden talouden suunnittelussa hoitokunnan talous tulee eriyttää muun viraston taloudesta ja käyttää tulorahoitus maailmanperintökohteen kulujen kattamiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomenlinnan maailmanperintökohteen hoitoon on käytettävissä riittävät voimavarat, jotta kohteen yleismaailmallista erityisarvoa voidaan ylläpitää ja vahvistaa. Saadun selvityksen mukaan se ei edellytä Suomenlinnan hoitokunnan talouden eriyttämistä viraston muusta taloudesta, vaan rahoituksen kohdentumista voidaan seurata käytössä olevien kirjanpidon ja talouden seurannan menetelmien avulla.

Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan lausunnoissa todetaan, että Museovirasto olisi Suomenlinnan maailmanperintökohteen osalta sekä kohteen haltija ja maailmanperintösopimuksessa tarkoitettu ”site manager” (kohteen hallinnoija) että valvova viranomainen ja maailmanperintösopimuksessa tarkoitettu ”focal point” (kansallinen yhteystaho). Valiokunta toteaa, että luottamus viraston puolueettomuuteen on perusteltua turvata Museoviraston työjärjestyksessä.

Suomenlinnan hoitokunnan lausunnossa esitetyn näkemyksen mukaan Suomenlinnan hoitokunta-toimintayksikön johtajan tulisi olla ylijohtaja vastaavasti kuin Suomen kansallismuseo -toimintayksikössä. Valiokunta toteaa saamansa selvitykseen viitaten, että viraston sisäisestä organisaatiosta tulee virastosuosituksen mukaan päättää pääsääntöisesti työjärjestyksellä. Virastosuosituksen mukaan valtion viraston sisäisestä organisaatiosta tulee säätää lainsäädännössä vain poikkeuksellisesti, ja tällöinkin säännösten on syytä koskea vain organisoitumisen perusteita. Suomenlinnan hoitokunnan toimintayksikköasemasta säätäminen on katsottu perustelluksi maailmanperintökohteesta huolehtimiseen liittyvien tehtävien ja maailmanperintösopimuksen yleisten toimeenpanotehtävien eriyttämisen takia. Uusia säännöksiä toimintayksikön johtajan virkänimikkeestä ei ole kuitenkaan pidetty perusteltuina. Suomen kansallismuseon henkilöstön virkänimikettä ja nimittämistoimivaltaa koskevat ja nykytilannetta vastaavat poikkeussäännösten sisällyttäminen lainsäädäntöön on katsottu perustelluiksi sen vuoksi, että kyseessä on kulttuurihistoriallista museotoimintaa harjoittava kansallinen kulttuurilaitos, jonka tehtävä vertautuu monin osin vastaavaa tehtävää taidemuseotoiminnan alalla harjoittavaan Kansallisgalleriaan.

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

Varastokirjaston aineistonsiirron maksuttomuutta ja maksullisuutta koskeva sääntely

Asiantuntijalausunnossa on esitetty tarve sisällyttää Kansalliskirjastoa koskevaan lakiin säännös Varastokirjaston aineiston maksuttomuudesta. Valiokunta toteaa, että virastojen maksullisista suoritteista tullaan säätämään nykyiseen tapaan virastokohtaisesti valtion maksuperustelain nojalla opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Varastokirjaston ja opetus- ja kulttuuriministeriön tulossopimuksessa vuodelle 2025 on sovittu, että Varastokirjaston tulee selvittää palvelujensa maksullisuutta osana uutta virastokokonaisuutta. Selvitys palvelujen maksuttomuudesta tai maksullisuudesta liittyy myös hallitusohjelman asettamiin talouden tasapainottamisen vaateisiin. Varastokirjaston palvelujen maksullisuudesta on tehty alkuvuodesta 2025 kysely, johon ovat vastanneet Kansalliskirjasto, kaikki yliopistot, suurimmat ammattikorkeakoulut, valtakunnallisen ja alueellisen kehittämistehtävien kirjastot yhtä lukuun ottamatta, suurimmat erikoiskirjastot sekä merkittävien organisaatioiden tietopalvelut. Kyselyn tuloksia tullaan hyödyntämään säädettäessä Kansallisarkiston ja sen toimintayksikkönä toimivan Varastokirjaston maksullisista suoritteista 1.1.2026 lukien.

Osallisuus ja sidosryhmätyö sivistyshallinnon toiminnassa

Asiantuntijalausunnossa on kiinnitetty huomiota tarpeeseen turvata vammaisten henkilöiden vaikutusmahdollisuudet ja sidosryhmäyhteistyö, kun Saavutettavuuskirjasto Celian johtokunta lakkaa uudistuksen yhteydessä. Vammaisten ihmisten osallisuusosoikeus muun muassa lainsäädännön ja politiikkojen laatimiseen ja toimeenpanoon on tunnustettu Suomea sitovan vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 27/2016) 4 artiklan 3 kohdassa.

Valiokunta toteaa saatuaan selvitykseen viitaten, että tarve vammaisten henkilöiden vaikutusmahdollisuuksien ja sidosryhmäyhteistyön turvaamiseen on tiedostettu ja otettu huomioon hallituksen esityksen ja uudistuksen toimeenpanon valmistelussa. Hallituksen esitykseen sisältyvän opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoja koskevan lakiehdotuksen 2 §:n 2 momentin mukaan sivistyshallinnon tavoitteena on turvata kansalaisten sivistyksellisten perusoikeuksien toteutuminen laadukkaasti ja vaikuttavasti yhteistyössä eri hallinnonalojen toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Tämä sisältää myös vammaisten henkilöiden osallisuuden turvaamisen. Osallistamisen ja sidosryhmäyhteistyön tarkempi organisointitapa ja muodot on tarkoitus ratkaista lain toimeenpanon edetessä.

Valiokunta korostaa, että sivistyshallinnon toiminnassa tulee huolehtia riittävin toimenpitein sekä vammaisten ihmisten että yleisemmin kaikkien eri sidosryhmien osallistumisen mahdollisuuksista, ja pitää kannatettavana, että Kansallisarkistoa koskevaan lakiesitykseen (5 §) on sisällytetty säännös pistekirjoituksen neuvottelukunnasta. Sen tehtävänä on toimia pistekirjoituksen ja näkövammaisten henkilöiden oppimateriaalin asiantuntijaelimenä.

Uudistuksen toimeenpano ja arviointi

Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen toimeenpanoa tuetaan riittäväällä viestinnällä, hyvin toteutetulla johtamisella ja hyvällä henkilöstöpolitiikalla. Uudistukseen valmistautumista koske-

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp

vassa työssä on hyvä ottaa huomioon myös aikaisemmat, esimerkiksi Kansalliseen koulutuksen arviointikeskukseen kohdistuneet viimeaikaiset uudistukset.

Asiantuntijalausunnoissa esitettyyn yhtyen valiokunta edellyttää, että virastouudistusta ja sen vaikutuksia arvioidaan huolellisesti. Arvioinnin tulee kattaa myös uudistuksen vaikutukset virastojen ja niiden erillisyyksiköiden tehtävien toteuttamiseen ja henkilöstöön.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sivistysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 31/2025 vp sisältyvät 1.—7. lakiehdotuksen.

Helsingissä 6.6.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Mikko Ollikainen r
jäsen Nasima Razmyar sd
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Oskari Valtola kok
varajäsen Pia Sillanpää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan 10 nykyisestä virastosta muodostettaisiin viiden viraston kokonaisuus. Opetushallitus ja sen erillisyyksiköt Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus sekä Kotimaisten kielten keskus yhdistyisivät kasvatukseen, koulutukseen ja kieleen liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Museovirasto ja Suomenlinnan hoitokunta yhdistyisivät kulttuuriperintöön liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Kansallisarkisto, Saavutettavuuskirjasto Celia ja Varastokirjasto yhdistyisivät arkisto- ja kirjastotoimintaan liittyviä tehtäviä hoitavaksi virastoksi. Taiteen ja kulttuurin edistämiseen liittyviä tehtäviä hoitaisi uusi virasto, johon sisältyisivät nykyisten Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toiminnot. Suomen Akatemia vastaisi jatkossakin tieteen edistämisestä omana virastonaan.

Uudistuksen taloudelliset vaikutukset

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”vaikutuksia virastojen kustannuksiin tai tuottavuuteen ei kuitenkaan voida luotettavasti arvioida euromääräisesti.” Kyseessä on siis uudistus, jolla on tarkoitus saada aikaan säästöjä, mutta silti ei ole saatavilla hallinto- ja tukipalveluihin tai tiloihin kohdistuvia kustannusvaikutuksia.

Keskusta muistuttaa, että säästöistä huolimatta on tärkeää turvata toimintaedellytykset.

On selvää, että uudistukset eivät aidosti voi toteutua ilman riittäviä resursseja, varsinkin kun samaan aikaan on tehty mittavia säästöjä esimerkiksi taiteesta ja kulttuurista. Sisällöistä on jo leikattu, mutta nyt leikataan myös rakenteista. Tämä tulee väistämättä näkymään toiminnassa.

Esimerkiksi Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvin henkilöstön määrä vuosina 2022—2025 muuttuu 53 henkilötyövuodesta 36 henkilötyövuoteen. Tämä on merkittävä lasku. Karvi tulee saamaan hallinto- ja tukipalveluja uudesta virastosta pysyen itsenäisenä virastona Opetushallituksen alla kuten tähän asti. Mitään tietoja yksityiskohdista ei ole vielä tullut.

Karvi ja Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksena Jotpa neuvottelevat tukipalveluista Opetushallituksen kanssa, mutta esityksestä ei käy ilmi heidän mahdollisuutensa vaikuttaa sopimukseen. Pelkona on Opetushallituksesta tuleva kustannusten vyöryttäminen Karville ja Jotpalle.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan uudistusta, sen vaikutuksia sekä tavoitteiden toteutumisesta on tarkoitus arvioida erillisessä arviointihankkeessa aikaisintaan vuonna 2030, jotta vaikutuksista saadaan riittävästi tietoa.

Tämä on aivan liian hidas aikataulu. Asiantuntijat ovat myös kiinnittäneet tähän huomiota. Uudistusta, sen onnistumista ja vaikutuksia on arvioitava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

ja uudistuksen taloudellisten vaikutusten arviointia on syytä kuljettaa jo uudistustyön rinnalla. Tämä auttaisi myös hahmottamaan muita mahdollisesti tulevien uudistuksien kustannuksia eri ministeriöissä. On kestävämpää, että uudistuksien säästöistä ei useinkaan pystytä esittämään edes summittaista arviota.

Uudistuksessa voi pitää hyvänä Kansallisarkisto -osuutta. Saavutettavuuskirjasto Celia säilyy brändinä ja Varastokirjaston asema on sovittu hyvässä yhteistyössä Kansallisarkiston kanssa.

Taide- ja kulttuuriviraston toimialaan ei ole tarkkaan kirjattu kansainvälistämistä, taiteilijoiden toimeentulon edistämistä eikä luovien alojen edistämistä. Luovien alojen edistäminen on ollut työvoima- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin yhteinen tehtävä. Lakiehdotuksessa tehtävän määritelmä on jätetty yleiselle tasolle, mutta opetus- ja kulttuuriministeriön vastineen mukaan edellä mainitut kuuluvat edelleen myös uuden viraston tehtäviin. On pidettävä huolta siitä, että yhteistyö eri tahojen kanssa on joustavaa ja jouhevaa. Suomi tarvitsee yhteisen kulttuuripoliittisen pitkän tähtäimen näkymän sekä eri osapuolten sitoutumisen taiteen ja kulttuurin edistämiseen.

Taide- ja kulttuurivirasto sekä alueellinen yhdenvertaisuus

Kulttuurin alueellisuudesta ja saavutettavuudesta on pidettävä huolta joka puolella Suomea sekä myös kaupunkien sisällä. Keskusta ei usko keskittävään kulttuuripolitiikkaan.

Taide- ja kulttuuriviraston muodostamisessa suurin vaara on liiallinen keskittäminen, vaikka tehtäviin on lisätty alueellisesti taiteen ja kulttuurin edistäminen ja alueeksi on mainittu koko maa. Kirjauksen tulisi olla tarkempi, laajempi ja velvoittavampi. Alueellisten taidetoimikuntien lakautuessa voidaan kysyä aiheellisesti, mitä tulee tilalle ja kuinka alueellinen asiantuntemus korvataan.

Suomenlinnan hoitokunta

Suomenlinna on kulttuurialue, jonka rakentaminen alkoi vuonna 1748 ja joka on YK:n kasvatustiede- ja kulttuurijärjestö Unesco:n maailmanperintökohde. Suomenlinna on erittäin suosittu matkailukohde.

Suomenlinnan hoitokunta on kiinteistönhaltijavirasto, jonka toiminnoista merkittävä osa liittyy suoraan rakennusalaan ja joka vastaa merkittävästä kansallisesta ja kansainvälisesti arvostetusta kulttuuriperintökokonaisuudesta. Hoitokunta huolehtii valtion omistaman, kompleksisen, kansallisesti ja kansainvälisesti arvostetun kulttuuriperintökohteen restauroinnista, hoidosta, esittelystä ja kehittämisestä. Saarilla asuu 800 asukasta ja siellä toimii lukuisia yrityksiä sekä valtion ja Helsingin kaupungin viranomaisia.

Hoitokunta vastaa kahdeksasta saaresta (n. 80 hehtaaria), joissa on yli 250 rakennusta, ja hallussaan olevasta merialueesta (yli 80 hehtaaria), joiden hoitaminen ja infrastruktuurin ylläpitäminen edellyttävät vastuuta ympärivuorokautisesti koko vuoden ajan.

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

Lisäksi hoitokunta on lakisääteisesti velvollinen varautumiseen liittyvissä kysymyksistä, kun se vastaa asuin- ja työalueen 1 200 hengen väestönsuojasta ja väestön turvallisuuteen liittyvästä viiranomaisyhteistyöstä ympärivuorokautisesti koko vuoden ajan.

Lainvalmistelun yhteydessä ei ole riittävästi selvitetty sen vaikutusta maailmanperintöstatukseen ja kansainväliseen sopimukseen. Tämän osoittavat taustalaskemien puuttuminen, riskien arvioinnin jättäminen virastovalmistelun osaksi sekä kustannushyötyanalyysin tekemättä jättäminen.

Museovirasto ja Suomenlinnan hoitokunta ovat tehneet hyvää, jatkuvaa ja hyvin toimivaa yhteistyötä.

Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan yhdistäminen ei tuo Museoviraston lausunnon mukaan säästöjä. Lisäksi Museoviraston ja Suomenlinnan hoitokunnan valiokunnalle antamissa lausunnoissa todetaan, että Museovirasto olisi Suomenlinnan maailmanperintökohteen osalta kohteen haltija ja maailmanperintösopimuksen mukainen kohteen hallinnoija sekä myös valvova viiranomainen. Museoviraston moninaiset roolit herättävät kysymyksiä riippumattomuudesta ja puolueettomuudesta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2., 3., 6. ja 7. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisina,

että 1., 4. ja 5. lakiehdotus hyväksytään muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset) ja

että hyväksytään yksi lausuma(Vastalauseen lausumaehdotus).

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

Vastalauseen muutosehdotukset

1.

Laki

opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastoista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

Hallinnonalan virastot

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kuuluvat seuraavat virastot:

(1—5 kohta kuten SiVM)

6) opintotuen muutoksenhakulautakunta;

7) Suomenlinnan hoitokunta. (Uusi)

(2 mom. kuten SiVM)

2—8 §

(kuten SiVM)

4.

Laki

Museovirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

(kuten SiVM)

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

2 §

Tehtävät

Museoviraston tehtävänä on:

(1—6 kohta kuten SiVM)

~~7) huolehtia Suomenlinnan maailmanperintökohteesta sekä muista viraston hallintaan kuuluvista alueista niiden säilyttämisestä, hallinnosta, hoidosta, ylläpidosta, kehittämisestä ja esittelystä;~~

~~7)~~ toimia kulttuuriesineiden tullialueelle siirtämisestä ja tuonnista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/880 4 artiklassa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena;

~~8)~~ hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät tehtävät.

(2 mom. kuten SiVM)

3 §

(kuten SiVM)

4 §

Organisaatio

Museovirastossa on Suomen kansallismuseo ~~ja Suomenlinnan hoitokunta~~. Viraston muista toimintayksiköistä määrätään työjärjestyksessä.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

~~5 §~~

~~*Suomenlinnan neuvottelukunta*~~

~~Museoviraston yhteydessä toimii Suomenlinnan neuvottelukunta, jonka tehtävänä on edistää Suomenlinnan maailmanperintökohteen toimintaan ja ylläpitoon liittyvää yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa.~~

~~Valtioneuvoston asetuksella säädetään neuvottelukunnan kokoonpanosta, nimittämisestä ja toimikaudesta. Neuvottelukunnan kokoontumisesta ja asioiden käsittelystä määrätään viraston työjärjestyksessä.~~

~~6 §~~

~~*Kiinteistöhaltijavirasto*~~

~~Museovirasto hallitsee oikeudesta luovuttaa valtion kiinteistövarallisuutta annetussa laissa (973/2002) tarkoitettua valtion kiinteistövarallisuutta Suomenlinnan alueella. Viraston hallintaan kuuluvista alueista ja rakennuksista annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.~~

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

5 §

(kuten SiVM:n 7 §)

6 §

(kuten SiVM:n 8 §)

7 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten SiVM)

Tällä lailla kumotaan Museovirastosta annettu laki (282/2004) ~~ja Suomenlinnan hoitokunnasta annettu laki (1145/1988).~~

(3 mom. kuten SiVM)

~~Suomenlinnan hoitokunnan virkasuhteisen henkilöstön asemasta säädetään valtion virkamieslain (750/1994) 2 luvussa.~~

~~Suomenlinnan hoitokunnan työsopimussuhteessa oleva henkilöstö siirtyy tämän lain voimaan tullessa Museoviraston palvelukseen työsuhteisena henkilöstönä. Määräaikaisessa työsopimussuhteessa oleva henkilö siirtyy tämän lain voimaan tullessa Museoviraston palvelukseen määräaikaisen työsopimussuhteensa keston ajaksi.~~

(4—6 mom. kuten SiVM:n 6—8 mom.)

~~Suomenlinnan hoitokunnan vireillä olevat asiat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Museovirastolle. Mainitusta ajankohdasta lukien Museovirastolle siirtyvät myös Suomenlinnan hoitokunnan sopimukset, lukuun ottamatta virastokohtaista virka- ja työehtosopimusta, ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet.~~

Museoviraston ~~ja Suomenlinnan hoitokunnan~~ on Museoviraston pääjohtajan johdolla valmistettava Museoviraston työjärjestys ja järjestettävä hallinto- ja muut tukipalvelut niin, että tämän lain mukainen toiminta voi alkaa 1 päivänä tammikuuta 2026.

~~Muussa lainsäädännössä oleva viittaus Suomenlinnan hoitokuntaan katsotaan tämän lain tultua voimaan viittaukseksi Museovirastoon.~~

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 1

5.

Laki

Taide- ja kulttuurivirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

(kuten SiVM)

2 §

Tehtävät

Taide- ja kulttuuriviraston tehtävänä on:

1) edistää taidetta ja kulttuuria sekä niiden asemaa ja merkitystä yhteiskunnassa valtakunnallisesti ja alueellisesti, **alueellinen yhdenvertaisuus huomioiden**, jollei asia kuulu muun viranomaisen toimialaan;

(2—7 kohta kuten SiVM)

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

3—7 §

(kuten SiVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että uudistusta, sen vaikutuksia niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti sekä tavoitteiden toteutumista on arvioitava jo osana uudistusprosessia sekä laadittava arviointikertomus 31.1.2027 mennessä.

Helsingissä 6.6.2025

Hanna Kosonen kesk
Markku Siponen kesk

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Opetushallituksen johtokunta

Nykyisen muotoinen opetushallituksen johtokunta on sitouttanut päättäjiä ja koulutussektorin sidosryhmiä osallistumaan yhteiseen koulutuspoliittiseen keskusteluun, linjaamiseen ja päätösten tekoon sekä kantamaan vastuuta tehdyistä ratkaisuista.

Johtokunnan esitetään hallituksen esityksessäkin jatkavan Opetushallituksen yhteydessä, koska sen rooli on tärkeä. Johtokunnan roolin on todettu olevan merkittävä erityisesti sen edustaman osaamisen ja yhteiskunnallisen näkemyksen vuoksi. Johtokunnan on lisäksi katsottu olevan tärkeä kontaktipinta Opetushallituksen ja sidosryhmien välillä ja mahdollistavan vuoropuhelun viraston toimialaa koskevissa kysymyksissä. Johtokunnan tuottama lisäarvo tukee Opetushallituksen toimintaa.

Tehtävien ja päätösvallan rajaaminen on ristiriidassa perusteluiden kanssa ja tämän vuoksi katsonne, että johtokunnan tehtäviä ja päätösvaltaa ei rajattaisi nykyisestä hallituksen esityksessä esitetyllä tavalla.

Taide- ja kulttuuriviraston tehtävät

Taidetta ja kulttuuria ei ole ilman tekijöitä. Taiteen tekijöiden toimeentuloedellytysten kehittäminen ja ylläpito ovat yksi tärkeimmistä edellytyksistä suomalaiselle kulttuurille ja sen kehittymiselle sekä kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden saavuttamiselle.

Taide- ja kulttuuriviraston lakisääteisiin tehtäviin ei ole hallituksen esityksessä sisällytetty kaikkia nykyisen Taiteen edistämiskeskuksen nykyisiä tehtäviä. Taiteilijoiden aseman vahvistamisen kannalta on ongelmallista, että laista ollaan poistamassa kirjaus taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämisestä sekä viittaukset kansainvälisyyteen.

Taiteen edistämiskeskus on tärkeä asiantuntija taiteilijoiden sosiaali- ja eläketurvaa koskevissa asioissa sekä muissa taiteilijoiden toimeentuloon liittyvissä, ajankohtaisissa asioissa, ja se tekee yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Esimerkiksi TE-palveluissa tunnetaan edelleen heikosti taiteilijoiden toimeentuloon ja sosiaaliturvaan liittyviä kysymyksiä, joten asiantuntemusta ja koulutusta niistä tarvitaan edelleen.

Kulttuuripolitiikan tulee mahdollistaa korkeatasoisen kulttuurin ja taiteen edellytykset Suomessa, mutta myös kannustaa taiteilijoita kansainvälistymään. Kansainvälisyys turvataan huolehtimalla toimintaedellytyksistä ja luomalla kansainvälisyysstrategia. Kansainvälistyminen on vuorovaikutteista ja toimijoille on turvattava edellytykset tehdä sitä pitkäjänteisesti niin resurssien kuin muun tarjottavan tuen kautta.

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 2

Lisäksi laissa Taide- ja kulttuurivirastosta on säädettävä tarkemmin ja selkeämmin riittävästä taiteen tekemisen asiantuntemuksesta, jotta vertaisarvioinnin periaate vahvistuu. Taide- ja kulttuurineuvoston jäsenistä vähintään puolet on valittava siitä joukosta nimiä, joita keskeiset taiteilijajärjestöt ovat neuvostoon esittäneet.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisina paitsi 2. lakiehdotuksen 3 § ja 5. lakiehdotuksen 2 ja 4 § muutettuina (Vastalauseen muutosehdotukset).

Vastalauseen muutosehdotukset

2.

Laki

Opetushallituksesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 ja 2 §

(kuten SiVM)

3 §

Opetushallituksen johtokunta ja muut toimielimet

Opetushallituksella on valtioneuvoston asettama johtokunta, jonka tehtävänä on:

- 1) hyväksyä viraston toimialaan kuuluvat strategiat sekä ratkaista muut toiminnan kannalta periaatteellisesti merkittävät asiat; (Uusi)
 - 2) hyväksyä viraston toiminnan ja talouden suuntaviivat; (Uusi)
 - 3) hyväksyä ja allekirjoittaa viraston tilinpäätös; (Uusi)
 - 4) seurata Opetushallituksen toimialaa ja tehdä tarvittaessa sitä koskevia esityksiä Opetushallitukselle;
 - 5) edistää Opetushallituksen yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa.
- ~~3) käsitellä Opetushallituksen toimialaan kuuluvia strategioita sekä Opetushallituksen toiminnan ja talouden suuntaviivoja.~~

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 2

(2—4 mom. kuten SiVM)

4—8 §

(kuten SiVM)

5.

Laki

Taide- ja kulttuurivirastosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

(kuten SiVM)

2 §

Tehtävät

Taide- ja kulttuuriviraston tehtävänä on:

(1 kohta kuten SiVM)

2) edistää taiteen ja kulttuurin kansainvälistymistä; (Uusi)

3) luoda edellytyksiä taiteen tekemiselle ja taiteilijoiden työskentelylle;

4) osallistua taiteilijoiden toimeentuloedellytysten edistämiseen; (Uusi)

5) edistää mediakasvatusta ja medialukutaitoa;

6) edistää lapsille turvallista mediaympäristöä;

7) säilyttää elokuviin sekä radio- ja televisio-ohjelmiin liittyviä aineistoja ja edistää niiden tutkimusta ja muuta käyttöä;

8) edistää audiovisuaalisen kulttuurin tuntemusta;

9) hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät tehtävät.

(2 ja 3 mom. kuten SiVM)

3 §

(kuten SiVM)

Valiokunnan mietintö SiVM 4/2025 vp
Vastalause 2

4 §

Taide- ja kulttuurineuvosto

(1 mom. kuten SiVM)

Valtioneuvosto nimeää taide- ja kulttuurineuvostoon puheenjohtajan, vähintään kahdeksan ja enintään 12 jäsentä sekä enintään seitsemän varajäsentä kolmen vuoden toimikaudeksi. Sama henkilö voidaan määrätä toimikunnan puheenjohtajaksi, jäseneksi tai varajäseneksi enintään kahdeksi toimikaudeksi peräkkäin ja sen jälkeen aikaisintaan kolmen vuoden kuluttua uudelleen. Neuvoston jäsenten ja varajäsenten tulee edustaa taide- ja kulttuuripolitiikan asiantuntemusta laaja-alaisesti eri näkökulmista. Neuvoston jäsenistä vähintään puolella on oltava taiteen ja taiteilijan työskentelyyn liittyvää vertaisuuteen perustuvaa asiantuntemusta. Ennen neuvoston asettamista tulee kuulla taiteen ja kulttuurin kannalta keskeisiä tahoja.

(3 mom. kuten SiVM)

5—7 §

(kuten SiVM)

Helsingissä 6.6.2025

Pia Lohikoski vas
Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd
Inka Hopsu vihr
Nasima Razmyar sd